

Het ontstaan van de Tungeler Wallen

J.M. van Mourik, Fysisch Geografisch en Bodemkundig Laboratorium
Universiteit van Amsterdam

Wie een wandeling maakt over de Tungeler Wallen zal onder de indruk raken van de schoonheid van dit natuurgebied. Ver verwijderd van de polders en droogmakerijen is het moeilijk voorstelbaar dat ook hier elke hectare van het landschap door de mens is gemaakt. Zonder menselijk ingrijpen in het natuurlandschap zouden de Wallen niet eens bestaan. Dit huidige natuurgebied is in feite een overblijfsel van een vroegere milieuramp die veroorzaakt werd door het systeem van landgebruik ten tijde van de plaggenlandbouw.

Deze vorm van landbouw heeft een belangrijke stempel gedrukt op de laat holocene landschapontwikkeling op de pleistocene zandgronden. De chemische vruchtbaarheid van de oude bouwlanden kon alleen op peil worden gehouden door gebruik te maken van organische mest in de vorm van bos- of heideplaggen die rechtstreeks of via de stal werden opgebracht. Omdat in de loop der tijd met het organisch materiaal ook zandkorrels werden opgebracht, leidde deze vorm van bemesting tot het ontstaan van de kenmerkende dikke eerdhorizonten¹ (Aan-horizonten) van de enkeerdgronden. Door de antropogene ophoging zijn de oude akkers in de regel herkenbaar geworden in de morfologie² van het landschap.

Het in stand houden van de oude bouwlanden vereiste een relatief groot areaal “woeste grond” voor de productie van de benodigde hoeveelheid organisch materiaal. Intensief gebruik van de woeste grond werkte degradatie van de (heide) vegetatie in de hand, waardoor zandverstuivingen ontstonden. De landduincomplexen herinneren nog aan de tijden met actieve eolische processen.

Het bodemarchief van Tungelroy biedt goede mogelijkheden om het verband tussen zandverstuivingen en plaggenlandbouw nader te bestuderen omdat de oude akkers van Tungelroy in het westen grenzen aan het stuifzandgebied “Tungeler Wallen”. Een volledig stuifzandprofiel (Tungeler Wallen) en een enkeerdgrond (Tungelroy) in elkaars nabijheid werden voor dit doel geanalyseerd.

De Tungeler Wallen op oude kaarten

Op de topografische kaart van 1838-1857 is het landgebruik in het gebied ten westen van Tungelroy nog in overeenstemming met de geomorfologische structuur van het landschap. De Tungelroyse Beek ontspringt ten zuiden van de huidige Tungeler Wallen. Zowel de beekloop als de natuurlijke weiden op de dalbodem zijn in de kaart goed herkenbaar. Ook goed herkenbaar zijn de oude akkers ten westen van Tungelroy, grenzend aan een heidegebied. Ten zuiden van de beek liggen de oude akkers van Bergerroth. Verder naar het westen en noorden liggen moerassige gebieden (Dijkerpeel, Kalverpeel en Kruispeel) die afwateren op de Tungelroyse Beek. De gekanaliseerde bovenloop van de beek is in de kaart nog niet herkenbaar (Erfgoed Tungelroy: is weer in de oude staat teruggebracht).

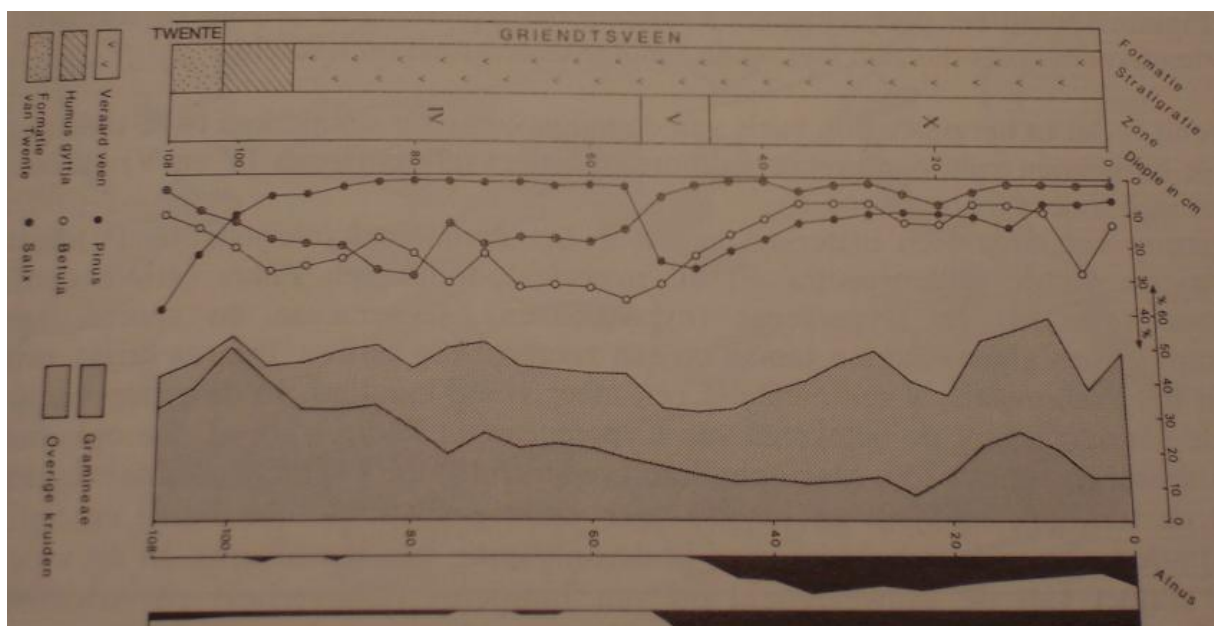
1 Eerd horizonten zijn moerige gronden en minerale gronden met een humusrijke bovengrond

2 Morfologie betekent letterlijk vormkunde

Het gebied dat thans bekend staat als de Tungeler Wallen staat op de kaart nog aangegeven als heide met enkele bospercelen; landduinen worden (nog) niet aangegeven. De topografische kaart, opgenomen in 1898 toont wel de landduinen die kenmerkend zijn voor het reliëf van de Tungeler Wallen. De heide van Tungelroy is in dat jaar al voor een deel bebost. Vooral het centrale deel van het voormalige heidegebied lijkt op de kaart een terrein met actieve duinvorming.

De drainage van de genoemde moerasgebieden is inmiddels verbeterd door een aantal herkenbare kanalen die later de bovenloop van de Tungelroyse Beek zullen vormen.

Op de bodemkaart 1:50.000, opname 1968/69 zijn de verschillende onderdelen van het landschap rondom de Tungelroyse Beek goed herkenbaar. Het complex oude akkers is identiek met de kaarteenheden enkeerdgronden, de dalbodem is zichtbaar als een strook beekerdgronden. De voormalige heide is, voor zover zandverstuivingen het landschap geen ander aanzien gaven, herkenbaar als een complex veldpodzolgronden, de verstoven delen als duinvaaggronden. De moerassige gebieden van weleer zijn op deze bodem herkenbaar als veen- en gooreerdgronden. Anno 1992 is in het huidige landschap alleen de veengrond van de Kruispeel nog terug te vinden. De andere voormalige moerasgebieden hebben door verbeterde drainage en bio-oxydatie de veenbedekking vrijwel geheel verloren.

- 1 Eerd horizonten zijn moerige gronden en minerale gronden met een humusrijke bovengrond
- 2 Morfologie betekent letterlijk vormkunde